

Mitä ovat lasten ja nuorten terveysoikeudet?

Katja Mettinen, ylitarkastaja, lapsiasiavaltuutetun toimisto
Lasten ja nuorten perustason mielenterveys- ja päihdepalvelut tulevilla
hyvinvointialueilla 1.11.2022
Valviran ja aluehallintovirastojen seminaari

LAPSIASIAVALTUUTETUN tehtävä

- Laki lapsiasiavaltuutetusta 1221/2004
- Varmistaa, että lasten asema ja oikeudet otetaan huomioon lainsäädännössä ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa (1 §)
- Yhteistyössä muiden viranomaisten sekä toimialansa järjestöjen ja vastaavien muiden toimijoiden kanssa edistää lapsen edun ja oikeuksien toteutumista (2 §)
- arvio, seuraa, kehittää, pitää yhteyksiä, välittää tietoa, raportoi valtioneuvostolle (vuosittain), eduskunnalle (kerran neljässä vuodessa) ja YK:lle (määräaikaisraportointi)
- Työn perustana YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista SopS 59-60/1991 (2 §)

YK:n lapsen oikeuksien sopimus pähkinänkuoressa

- Maailman ratifioiduin ihmisoikeussopimus
- Laadittiin vuonna 1989
- Suomessa sopimus on saatettu voimaan lailla vuonna 1991
- Sopimusvaltion on ryhdyttävä kaikkiin tarpeellisiin toimiin sopimuksessa turvattujen oikeuksien toteuttamiseksi
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa lasten oikeudet jaetaan kolmeen perusoikeuteen
 - Oikeus suojeluun
 - Oikeus osallistumiseen
 - Oikeus osuuteen yhteiskunnan voimavaroista
- Sopimusta raamittaa neljä yleisperiaatetta
 - Oikeus syrjimättömyyteen (2 artikla)
 - Lapsen edun ensisijaisuus (3 artikla)
 - Oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla)
 - Oikeus ilmaista mielipiteensä ja tulla kuulluksi (12 artikla)

Lapsen oikeus terveyteen ja palveluihin

- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen **24 artiklassa** turvataan jokaisen lapsen oikeus elää mahdollisimman terveenä ja saada tarvittaessa hoitoa
- Yhdenvertaisuus: sopimusvaltiot pyrkivät varmistamaan, ettei yksikään lapsi joudu luopumaan oikeudestaan nauttia sairauksien hoitamiseen ja kuntoutukseen tarkoitetuista terveystalveluista
- Lapsen terveysoikeudet liittyvät lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteisiin ja muihin sopimuksessa turvattuihin oikeuksiin (esim. suojelu kaikelta väkivallalta, oikeus riittävään elintasoon, oikeus sosiaaliturvaan, oikeus koulutukseen sekä vanhempien oikeus saada tukea kasvatustehtävänsä)

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentit

- YK:n lapsen oikeuksien komitea (UNCRC) julkaisee yleissopimuksen toimeenpanon tueksi yleiskommentteja, joissa se esittää tulkintansa sopimuksessa taatuista oikeuksista
 - tärkeä työkalu jokaiselle lasten kanssa toimivalle sekä päättäjille
 - auttavat ymmärtämään yleissopimuksen sisältöä ja sen asettamia velvoitteita
- Yleiskommentit löytyvät lapsiasiavaltuutetun verkkosivuilta: <https://lapsiasia.fi/yleiskommentit>

CRC/C/GC/15 Yleiskommentti nro 15 (2013) lapsen oikeudesta nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta (24 artikla) 1/4

- Pohjana WHO:n määrittelemä positiivinen terveyskäsitelmä
 - ”terveys on täydellinen ruumiillisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila eikä ainoastaan taudin tai raihnaisuuden puuttuminen”.
- Kokonaisvaltainen lähestymistapa terveyteen
 - ”kattava oikeus, johon ei sisälly pelkästään oikea-aikainen ja tarkoituksenmukainen sairauksien ehkäisy, terveyden edistäminen ja sairauksien parantaminen sekä kuntouttavat ja palliatiiviset palvelut, vaan johon kuuluu myös lasten oikeus kasvaa ja kehittyä täysimääräisesti omien mahdollisuuksiensa mukaan ja asua olosuhteissa, joissa he voivat saavuttaa parhaan mahdollisen terveydentilan, mikä taataan toteuttamalla lasten terveyden taustatekijöihin vaikuttavia ohjelmia”.
- Lapsen oikeudet ovat jakamattomia ja keskenään riippuvaisia
 - Lapsen oikeus terveyteen ei ole tärkeä pelkästään itsessään, vaan tämän oikeuden toteutuminen on tärkeää myös kaikkien muiden lapsen oikeuksien sopimuksessa määriteltyjen oikeuksien nauttimisen kannalta
 - Terveysoikeuksien toteutuminen riippuu muiden lapsen oikeuksien toteutumisesta

CRC/C/GC/15 Yleiskommentti nro 15 (2013)

lapsen oikeudesta nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta (24 artikla)

2/4

- Syrjimättömyys ja yhdenvertaisuus
 - ”Kaikilla lapsilla on oikeus henkiinjäämiseen, kasvuun ja kehittymiseen täysimääräisesti omien mahdollisuuksiensa mukaan ruumiillisen, emotionaalisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin puitteissa.”
 - ”..korostetaan tarvetta poistaa syrjäytymistä ja vähentää sosiaalisia eroja terveyden osalta, järjestää terveyspalvelut ihmisten tarpeiden ja odotusten mukaan, sisällyttää terveysasiat myös terveysalan liitännäissektoreille, pyrkiä yhteistyöhön ja poliittiseen vuoropuheluun ja lisätä sidosryhmien osallistumista, johon kuuluu palvelujen vaatiminen ja tarkoituksenmukainen käyttö.”
 - ”Valtioiden tulisi tunnistaa ja poistaa lasten pääsyä terveyspalvelujen piiriin rajoittavat esteet, myös taloudelliset, institutionaaliset ja kulttuuriset esteet.”

CRC/C/GC/15 Yleiskommentti nro 15 (2013) lapsen oikeudesta nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta (24 artikla) 3/4

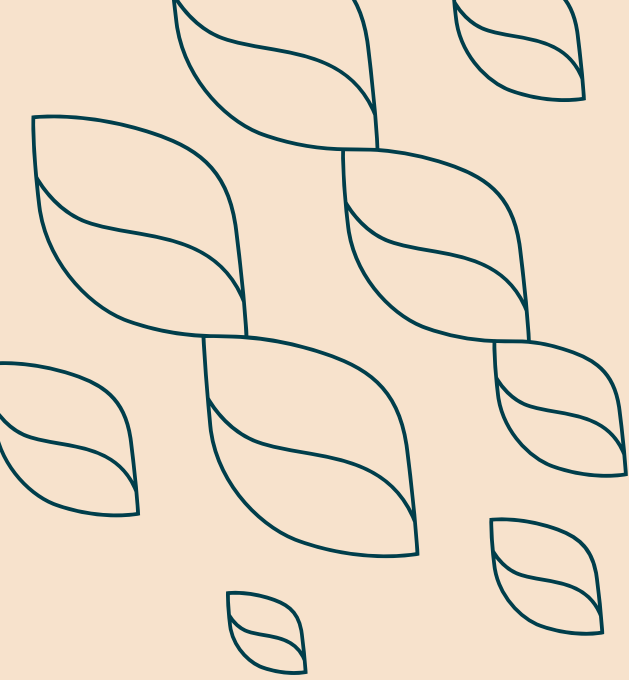
- YK:n lapsen oikeuksien komitea on ilmaissut huolensa mielenterveyssairauksien määrän kasvusta nuorten parissa
 - ”kehitys- ja käyttäytymishäiriöt, masennus, syömishäiriöt, ahdistuneisuus, hyväksikäytöstä, laiminlyönnistä, väkivallasta tai riistosta johtuvat psykologiset traumat, alkoholin, tupakan ja huumausaineiden käyttö, pakkokäyttäytyminen, kuten internetin ja muun teknologian liiallinen käyttö ja riippuvuus niistä, sekä itseaiheutettu vahinko ja itsemurhat”

CRC/C/GC/15 Yleiskommentti nro 15 (2013) lapsen oikeudesta nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta (24 artikla) 4/4

- Komitea kehottaa panostamaan perusterveydenhoitoon
 - ”kehottaa valtioita soveltamaan kansanterveydelle ja psykososiaaliselle tuelle perustuvaa lähestymistapaa lasten ja nuorten mielenterveyssairauksiin ja panostamaan perusterveydenhoitoon, jossa edistetään lasten psykososiaalisten, emotionaalisten ja henkisten ongelmien varhaista havaitsemista ja hoitoa”
 - ”.. erityishuomiota kiinnitetään alueisiin ja väestöryhmiin, joiden osalta palvelut ovat riittämättömät. Tämä edellyttää kattavaa perusterveydenhoitojärjestelmää, asianmukaista lainsäädäntökehystä ja lasten terveyden taustatekijöiden jatkuvaa huomioimista.”
- Komitea on nostanut mielenterveys- ja päihdehoidon esiin myös Suomelle yleissopimuksen määräaikaishuomautuksissaan yhteydessä antamissaan päätelmissä, joista viimeisimmät on saatu komitealta vuonna 2011

Yhteenveto

- Lapsilla tulee olla oikeus perus- ja erikoistason mielenterveys- ja päihdehuoltoon
 - painopisteen tulee olla ehkäisevissä ja perustason palveluissa
- Lapsivaikutusten arviointi palveluja järjestettäessä ja kehitettäessä
 - Oikea-aikaiset ja oikeanlaiset palvelut
 - Haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja lapsiryhmien tunnistaminen
 - Taustatekijät lasten terveyteen liittyen
 - Lasten ja nuorten näkemysten huomioiminen
- Mielenterveyden ja hyvinvoinnin ja päihteettömyyden tukeminen kaikissa lasten ja nuorten elin- ja kasvuympäristöissä!

Lukuvinkkejä teemaan liittyen

- Esitteitä lapsen oikeuksista <https://lapsiasia.fi/esitteita-lapsen-oikeuksista>
- YK:n lapsenoikeuksien komitean yleiskommentit <https://lapsiasia.fi/yleiskommentit>
- Lapsiasiavaltuutetun lausunnot, esim. https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_stm_mielenterveys-paihdelaki ja https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_stv_he1972022vp
- Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle <https://lapsiasia.fi/eduskuntakertomus>

A person wearing a beanie and a jacket with a backpack is seen from behind, looking towards a large, multi-story building. The scene is overlaid with a dark teal color filter.

Kiitos!

LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN